

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte tirsdag den 14. oktober 1957 kl. 10.

Møtet ble ledet av viseformannen, S u n d t .

Til stede var: Reidar Carlsen, Hambro, Granli (for Konrad Knudsen), Langhelle, Selås (for Finn Moe), Selvik, Sundt, Vatnaland, Johan Wiik, Wikborg, Oscar Torp, Kjøs, Borgen, Hareide, Hegna, Røiseland, Bergesen (for Smitt Ingebretsen) og Watnebryn.

Av Regjeringens medlemmer var til stede fung. utenriksminister, statsråd Skaug.

På statsrådets anmodning ble følgende embetsmenn gitt adgang til møtet: Utenriksråd Skylstad, konsulent Ålgård, byråsjef Ansteensen og pressesjef Myklebust fra Utenriksdepartementet, og ekspedisjonssjefene Getz Wold og Sommerfelt, samt byråsjef Skarstein fra Handelsdepartementet.

Formannen: Jeg gir med en gang ordet til fungerende utenriksminister.

Fung. utenriksminister Skaug: Med formannens og komiteens tillatelse vil jeg gjerne først få referere en sak som ikke står på dagsordenen, og som gjelder et brev som ble mottatt her i Oslo lørdag aften litt over klokken 9 fra *førstesekretær i Sovjetunionens kommunistiske parti, N. Khrusjtsjov*, stilet til formannen i Det norske Arbeiderparti. Jeg skal kort få redegjøre for hendelsesforløpet i saken, som en bakgrunn for brevet. Jeg skal også, etterat jeg har lest brevet – som forøvrig snart er stensilert og vil bli omdelt til komiteens medlemmer – få redegjøre for hva som sannsynligvis vil skje med det.

I løpet av lørdag formiddag var det en rekke henvendelser fra den russiske ambassade til statsministeren på hans kontor, med forespørsler om den russiske ambassadør kunne få anledning til å treffe statsministeren snarest mulig i en viktig sak som hastet meget. Statsministeren er for tiden ikke i Oslo, og det ble svart at et slikt møte kunne ikke arrangeres. Det ble også sagt at statsministeren vil komme til å være borte fra Oslo i noen dager, og hvis den russiske ambassadør hadde et brev å overbringe, så kunne dette brev overbringes til den fungerende utenriksminister. Vedkommende sekretær fra den russiske ambassaden sa da at dette var meget beklagelig, da saken hastet meget. De måtte få kontakt med statsministeren i løpet av timer, og den russiske ambassadør var villig til å reise hvor som helst i Norge hvor han måtte reise for å kunne treffe statsministeren. Det ble hele tiden, etter den beretning jeg har fått, sagt at det var statsministeren de ville treffe. – Det ble da fra Statsministerens Kontor bare svart at han ikke var til stede, og at dette ikke kunne ordnes.

Vi forberedte oss så på å motta den russiske ambassadør lørdag ettermiddag, men det skjedde intet før finansminister Bratteli ringte meg ved halv ti-tiden og spurte om jeg kunne treffe ham øyeblikkelig, fordi han hadde mottatt et brev fra den russiske ambassadør. Det viste seg at etter at dette svaret var gitt på Statsministerens

kontor, hadde den russiske ambassade henvendt seg i Finansdepartementet, hvor de ikke hadde spurt etter finansministeren, men etter viseformannen i Det norske Arbeiderparti, og det ble da avtalt et møte om aftenen. Der ble dette brevet overlevert i en russisk original og med to uoffisielle oversettelser til norsk, som så vidt vi kan forstå, er laget i den russiske ambassade her. Brevet lyder som følger:

«Til sentralstyret i Det norske Arbeiderparti.

Ærede kamerater!

Den ytterst alvorlige og farlige situasjon som for nærværende er oppstått i Nær- og Midt-Østen, og spesielt omkring Syria, framkaller angstfølelse blant de aller bredeste folkemasser i alle verdens land.

Den lille fredselkende og demokratiske stat Syria blir utsatt for alvorlig trusel om militært angrep. Ved Syrias grenser konsentreres utenlandske tropper. I den østlige delen av Middelhavet, ikke langt fra Syrias kyst, samles skip fra USA's 6. flåte. Offisielle personer og militære ledere i USA kommer med krigerske erklæringer mot Syria, erklæringer som er fulle av provokatorisk oppspinn og trusler. Liknende erklæringer er også kommet fra visse eventyrlystne tyrkiske statsmenn som kjeler for tanken om å gjenopprette Tyrkias fordums herredømme over de arabiske folk. Under beskyttelse av tyrkiske myndigheter har det i Stambul samlet seg reaksjonære syriske emigranter, som tar sikte på å spille rollen som «syrisk marionettregjering», ved å støtte seg på utenlandske interventers bajonetter.

Det av Syrias befolkning fritt valgte parlament, og den regjering som er dannet av det og hvor representanter for forskjellige partier er med, bl.a. syriske sosialister, blir utsatt for skamløs æreskrenkelse og bakvaskelse utelukkende fordi de forsvarer Syrias nasjonale rettigheter og uavhengighet, sitt folks ære og verdighet. Det gjøres stadig nye forsøk på å sette de arabiske land opp mot hverandre, en krig av arabere mot arabere – brodermord.

I den senere tid har organisatorene av sammensvergelsen mot Syria forsøkt å gi inntrykk av at det angivelig er oppstått avspenning i situasjonen omkring Syria. Men dette er bare en utflukt, da USA's og Tyrkias opptreden framleis er truende, og de militære forberedelser faktisk fortsettes. I Nær-Østen er det således oppstått en politisk ustabil, truende situasjon, det eksisterer en nesten umaskert krigstrusel, aggresjonstrusel, som kan få de mest farlige følger for hele det internasjonale liv.

Hva er årsakene til en slik farlig tilspissing av situasjonen i Nær-Østen. Hovedårsaken til dette er de store oljekompaniene, først og fremst de amerikanske oljemonopolenes umettelige griskhet, deres bestrebelse på å sikre seg ubegrenset herredømme i Nær- og Midt-Østområdet. Den nåværende demokratiske regjering i Syria passer dem ikke, fordi den fører en uavhengig nasjonal politikk, ikke ønsker å slutte seg til den aggressive Bagdad-blokken og Eisenhowers koloniasator-doktrine, fordi Syria sammen med Egypt fører en dristig og selvoppofrende kamp for arabernes rettigheter, mot koloniasatorenes anslag. Gjennom Syria går likeledes oljeledninger tilhørende utenlandske monopoler og monopolene ønsker på dette grunnlag,

uten hensyn til befolkningens interesser og rettigheter i Syria og andre land i Nær-Østen, å herske i dette land som i sin egen koloni, og innsette der en regjering som slavisk oppfyller alle deres anvisninger.

Etter Syria har organisatorene av sammensvergelsen til hensikt å gjøre opp med det uavhengige Egypt, for deretter, enkeltvis å gjøre opp også med de andre araberstatene, såvel republikker som monarkier som har fått sin selvstendighet i etterkrigsårene. Samtidig med at nå presset mot Syria økes, føres det krig mot Aman og militære aksjoner mot Jemen, og i Nord-Afrika øves det et voksende press mot Tunis som nylig oppnådde uavhengighet, og krigshandlingene mot Algiers befolkning fortsettes.

For å dekke over den aggresjon som forberedes mot Syria, griper ledende personer i USA og visse vestlige land til den absurde propaganda om den såkalte «kommunistiske fare». Men kolonisatorene betegner enhver handling som er rettet mot kolonialismen som kommunisme. Nasjonaliseringen av Suez-kanalen har de fremstilt som kommunisme fra den egyptiske president, Nasser's side. Inngåelsen av avtaler om utnyttning av oljeforekomster, som sikrer større inntekter for de land som har slike forekomster, blir likeledes betegnet som kommunisme. Forsøkene fra Østens folk på å forsvare sine staters nasjonale uavhengighet og suverenitet forklares som intriger fra «den internasjonale kommunisme». Selv monarkene i Østens land går ikke fri for mistanke om kommunistisk innstilling. Alt dette er reaksjonens gamle metode, som ikke kan lure noen.

Samtidig med at kolonisatorene smir lenker for ny kolonial slavebinding av araberne i Syria, Egypt og andre land, har de til hensikt deretter å legge andre asiatiske og afrikanske folk i lenker, folk som gjennom en langvarig og hard kamp har oppnådd statlig suverenitet og frihet. De viker ikke engang tilbake for ved sine provokatoriske handlinger å bringe folkene til randen av en ny, altødeleggende krig.

Spørsmålet om det lille Syrias skjebne blir et spørsmål som angår alle fredselskende folks skjebne, og den væpnede konflikt som holder på å vokse fram omkring Syria bærer i seg en trusel om å spre seg til en vidtomfattende krigsbrann. Begge verdenskriger har jo begynt med militære aksjoner av lokal, d.v.s. begrenset karakter. Men i vår tid, i vårt århundre med den rivende utvikling av militærteknikken og atomenergien, er det enda vanskeligere å begrense en militær konflikt, hvis den skulle bli satt i gang, til et eller annet bestemt område.

Den truende situasjonen i Nær-Østen berører direkte interessene til alle europeiske land, herunder også Norges. Den omstendighet at slike land i Den nordatlantiske blokken som USA og Tyrkia forbereder et krigseventyr mot Syria, skaper en reell fare for at land som ligger så fjernt fra Syria som Norge, kan bli trukket inn i en militær konflikt, og det kan skje mot den norske regjering og det norske folks vilje og ønske. Det er kjent at da Tyrkia ble opptatt i den nordatlantiske blokken var det en rekke europeiske land som deltar i denne blokken som ga uttrykk for sin frykt for at Tyrkia ved sin

politikk kunne trekke de vesteuropeiske land med i en storkonflikt. Livet bekrefter dessverre denne frykt.

Det norske folk kan selvsagt ikke være interessert i de egennyttige formål de imperialistiske krefter forfølger i Nær- og Midt-Østen, når de setter igang en konflikt mot Syria. Vi er overbevist om at Norges folk, som også Sovjet-Unionens folk, tvert om er levende interessert i at freden opprettholdes og konsolideres i Nær- og Midt-Østen og i hele verden.

Vi vil ikke engang snakke om at en væpnet konflikt i Nær-Østen uunngåelig vil ramme de vesteuropeiske lands forsyninger med olje, råstoffer og andre varer fra Østen, som er nødvendige for disse lands industri. De normale økonomiske forbindelser og handelsforbindelser mellom landene vil bli skadelidende, hvilket ville innvirke ytterst negativt på leveforholdene for arbeidsfolk i de europeiske land.

En må være en eventyrer for ikke å ta i betraktning at Syria ikke vil bli stående alene i sin kamp mot aggresjonen. Som kjent har Egypts regjering allerede erklært at den ubegrenset vil støtte Syria i tilfelle av at landet blir utsatt for aggresjon. Det er også kjent at en rekke andre araberstater har gitt uttrykk for at de vil støtte det uavhengige Syria. På Syrias side står også de fredselskende folk i andre land, blant andre Sovjet-Unionens folk, som ikke kan stille seg likegyldig til militære provokasjoner som forberedes i umiddelbar nærhet av SSSR's sørlige grenser.

Sovjet-Unionen har foreslått at de fire stormaktene – SSSR, USA, England og Frankrike, skulle påta seg forpliktelsen til å avgjøre alle tvistespørsmål i Nær- og Midt-Østen utelukkende på fredelig måte og ikke blande seg inn i de indre anliggender til landene i dette område. Men vestmaktene har avvist dette forslaget, uten å legge for dagen noe ønske om å bidra til å skape avspenning i Nær- og Midt-Østen.

Sovjet-Unionen har ikke noen som helst økonomiske eller andre særinteresser i dette område. Sovjetfolket, som kjemper for konsolidering av almen fred, er bare interessert i at det blir sikret varig fred i dette område og at folkene i de arabiske land skal kunne bygge opp sitt liv i samsvar med sine nasjonale og historiske særtrekk, innenfor rammen av sine egne, suverene og likeberettigede stater, fri for innblanding og trusler utenfra.

Hos oss hersker det ingen tvil om at planene om å organisere en militær intervensjon mot det fredselskende Syria, som er lagt opp av aggressive kretser i visse stater, vil bli fordømt av Det norske Arbeiderparti. Vi kjenner til uttalelser fra ledende politikere i Det norske Arbeiderparti og i dets hovedorgan som fordømmer den virksomhet som drives av kolonialismens krefter, som støtter opp under den spente situasjon i Nær- og Midt-Østen.

Kongressen i Den sosialistiske internasjonale som ble holdt i Wien i sommer, ga uttrykk for sin uro over den økte spenning i dette område, og slo fast at en slik situasjon hindrer den sosiale og økonomiske utvikling i landene i Nær- og Midt-Østen og truer fredens sak i hele verden.

Nå er situasjonen blitt så vidt farlig at den ikke tåler hverken selvtilfredshet eller forhaling. Krigshissernes forbryterske virksomhet må bli avslørt og deres planer krysset.

Ut fra at Det norske Arbeiderpartis og Sovjet-Unionens Kommunistiske Partis synspunkter i spørsmål angående krig og fred står hverandre nær, finner SUKP's sentralkomite det nødvendig å henlede de norske sosialisters oppmerksomhet på den fare for fredens sak som eksisterer i Nær-Østen. Det er nødvendig å forene kreftene til alle dem som har freden kjær, for ved bestemt å fordømme maktanvendelse som middel til å løse uløste spørsmål, ikke å tillate at freden brytes i Nær- og Midt-Øst-området. Fjorårets eksempel fra Suez viser at hvis fredens krefter slutter seg sammen, kan og må de seire over aggresjons- og krigskreftene.

Sovjet-Unionens Kommunistiske Partis sentralkomite vil på sin side gi uttrykk for at den er beredt til inngående å studere argumenter og mulige forslag fra Det norske Arbeiderpartis sentralstyre i spørsmål som har med oppgaven å trygge fred og sikkerhet i Nær- og Midt-Østen å gjøre.

Vi håper at Det norske Arbeiderpartis sentralstyre vil behandle denne vår henvendelse med velvilje og i bevisstheten om Arbeiderpartiets store ansvar for fredens skjebne.

Sovjet-Unionens Kommunistiske Parti
Sentralkomiteen.»

Da den russiske ambassadør overleverte dette brevet til viseformannen i Det norske Arbeiderparti, finansminister Bratteli, understreket han noe kraftigere enn det er skjedd i dette brevet den alvorlige situasjon som foreligger i Midt-Østen, og ga nærmest inntrykk av at noe kunne skje når som helst – hvilket ikke stemmer med våre informasjoner i Utenriksdepartementet. Han meddelte også at tilsvarende brev var sendt partier i visse andre land. Han hadde nevnt Storbritannia, Frankrike og Italia, og enten Holland eller Belgia, eller begge deler. Han hadde ikke sagt noe spesielt om Danmark eller Sverige. Vi har siden lørdag aften forsøkt å bringe nærmere på det rene hvordan dette ligger an rundt omkring i Europa. I Sverige har man ikke fått noe brev, og det er ganske tydelig av det som foreligger i saken at et brev med tilsvarende innhold som dette er sendt til sosialistpartier i land innenfor NATO og ikke til noen andre. Hvem det er sendt til i Frankrike og Italia og hvilket innhold et eventuelt brev til franske eller italienske partier måtte ha, det vet vi ikke, men vi har forsøkt å bringe det på det rene.

Stats- og utenriksminister H.C. Hansen har i København som formann i det danske sosialdemokratiske parti fått et brev som er helt tilsvarende det som er mottatt her, og Mr. Hugh Gaitskell, som er formann i det britiske Labour Party, mottok et tilsvarende brev lørdag aften kl. 7. Vi er ennå ikke helt sikre på ordlyden av det brevet, men vi vil få ordlyden her i Oslo i aften.

Det er ganske klart at man i Det norske Arbeiderparti ikke på noen måte kan anse dette brevet som en partisak, og brevet vil bli avvist på det grunnlag. Finansminister Bratteli var igår og snakket med statsministeren om saken, og der vil bli innkalt et sentralstyremøte i Det norske Arbeiderparti i dag eller i morgen, hvor

det er meningen å få vedtatt en erklæring som skal offentliggjøres samtidig med at dette brevet blir offentliggjort. Det vil antagelig skje både i Moskva og i Oslo onsdag morgen. I denne erklæring vil det da bli presisert at Det norske Arbeiderpartis sentralstyre har behandlet dette brev, at Det norske Arbeiderpartis sentralstyre anser en sak som denne som en regjeringssak og ikke som noen partisak, og forøvrig at hvis man i det russiske kommunistpartis sentralkomite mener at situasjonen er så alvorlig som det er gitt uttrykk for i dette brev, vil det være naturlig at saken blir reist i de Forente Nasjoner.

Dette er det tanken å gi som en erklæring i tilslutning til offentliggjørelsen. Selve formuleringen av Gerhardsens svarbrev vil antagelig utstå til han kommer tilbake, men det vil inneholde akkurat de samme punktene. Vi har nemlig i den foreliggende situasjon ansett det som meget maktpåliggende at vi med en gang får skapt klarhet i dette, slik at det ikke skal være noen misforståelse på dette punkt. Det er nødvendig å få klart slått fast at Det norske Arbeiderparti ikke driver utenrikspolitikk på denne måten, det er den norske regjering som er den ansvarlige instans sammen med Stortingets organer. Vi skal sørge for å få sendt brevets ordlydende til komiteens medlemmer. Det er tidligere sendt komiteen en oversikt laget i Utenriksdepartementet om situasjonen i Midt-Østen, og vi har en del ytterligere opplysninger om utviklingen i Midt-Østen som vi også gjerne vil sende. På et senere tidspunkt får da Utenriksdepartementet sammen med denne komite ta opp spørsmålet om hvorvidt det er hensiktsmessig eller ønskelig for Regjeringen å gi noe svar på innholdet i dette brevet, eller om vi skal la være å foreta oss noe med det.

Så langt er vi kommet i vår tenkning om denne sak. Brevet kom til oss nokså sent lørdag aften, så vi har jo ikke kunnet ha den inngående drøftelse av det som ønskelig kunne være, men statsministeren mente at det var absolutt nødvendig at utenrikskomiteens medlemmer, når de allikevel kom her, ble informert, og jeg ville være takknemlig for å høre komiteens reaksjon i saken.

Formannen: Jeg skal få takke fung. utenriksminister for redegjørelsen. Såvidt jeg forstår, er det særlig det siste spørsmål som interesserer utenriksministeren, og jeg vil gjerne med en gang som min oppfatning si at brevet til Det norske Arbeiderparti er ikke en regjeringssak, selv om Arbeiderpartiet har følt innholdet som en regjeringssak. Etter min oppfatning er det derfor ikke noen foranledning for Regjeringen som sådan til å oppta til behandling dette brev, som er stilet til Det norske Arbeiderparti, så lenge der ikke foreligger en regjeringshenvendelse fra Sovjet til den norske Regjering.

Hambro: Jeg tror at alle komiteens medlemmer er den fungerende utenriksminister takknemlig fordi han har gjort oss bekjent med dette brev. Jeg har ingen bemerkninger å gjøre til den behandlingsmåte som er antydnet av den fungerende utenriksminister. Jeg mener at den er helt korrekt, og at det er viktig at det blir fastslått at Arbeiderpartiet ikke mere enn andre norske partier driver en egen utenrikspolitikk, og heller ikke avgir uttalelser på Regjeringens vegne. Om der da

kommer noe mer ut av det hele, vil vi altså senere få beskjed om, og det vil vel også være av interesse å høre både om henvendelsen til det britiske arbeiderparti er identisk med den som er kommet her, og hva Gaitskell svarer på den. Bevan har jo vært der borte, og jeg har ikke noen dyp tillit til noen av dem når det gjelder solidaritet hverken med regjeringkretser eller med de andre demokratiske partier, men dette er jo så tykt at man må håpe at de vil svare omtrent etter de linjer som man svarer her.

Fung. utenriksminister Skaug: Teksten til det brevet som Gaitskell har mottatt vil foreligge i Oslo i aften regner vi med. Det har vært mulig for oss å få en kontakt med Gaitskell i løpet av dagen igår. De er for sin del ikke enige i den faktiske vurdering av situasjonen i Midt-Østen, men de skulle i dag ta kontakt med Foreign Office. De vil gi seg god tid på å utarbeide sitt svar, men deres foreløpige reaksjon er nok den at de vil ønske å ta opp en realitetsdebatt, og de spørsmål de da akter å kaste tilbake til Sentralkomiteen i Moskva, det er: Hva akter man på russisk side å gjøre når det gjelder garanti for Israels grenser, når det gjelder å gå med på en samlet nedrustningsplan og alle de problemer som der er oppe? – Det kan forsvare kanskje være en utmerket ting at vi ikke starter noen realitetsdebatt, men i den utstrekning man i det britiske Labour Party akter å fremheve disse synspunkter, er vel det synspunkter som ligger helt på linje med våre.

Formannen: Såvidt jeg forsto utenriksministeren ville han også gjerne ha komiteens reaksjon på om vi anså det opportunt at Regjeringen som sådan av egen drift tok opp denne skrivelsen til en eller annen foranstaltning. Jeg har selv allerede gitt uttrykk for min oppfatning.

Hambro: Jeg kan ikke skjønne at der er noen oppfordring for Regjeringen til å gjøre det. Det ville jo gå stikk imot det som er ordlyden i det eventuelle svar fra Det norske Arbeiderparti.

Watnebryn: Såvidt jeg forstod fung. utenriksminister, mente han at disse antydningene om at det var så farlig i Midt-Østen, ikke stemte med de faktiske opplysninger som Utenriksdepartementet har. Den siste utvikling, med landsetting av egyptiske styrker o.s.v. – er da den tatt med i betraktningen?

Fung. utenriksminister Skaug: Mitt utsagn der henger forsvare sammen med den understreking av det øyeblikkelige faremoment som ambassadør Gribanov såvidt jeg forstår ga uttrykk for i sin samtale med finansminister Bratteli. Ut fra den samtalen skulle man nærmest tro at de kunne begynne å skyte når som helst, og selv om der foregår en veldig oppladning av militært materiell, tror man jo ikke det er så umiddelbart forestående. Men at det er en overordentlig spent situasjon, kan det ikke være tvil om.

Watnebryn: Én ting er jo det rent formelle, denne henvendelsen til Det norske Arbeiderparti som Regjeringen for så vidt ikke har noe med, men en annen ting er jo det reelle. Hvis det faktisk er en farlig situasjon, åpner jo det uhyggelige perspektiver, og for så vidt er det klart at innholdet i det angår både Regjeringen og oss alle sammen. Så vidt jeg oppfattet utenriksministeren, mente han at det var nødvendig at Regjeringen så på den reelle situasjon, og tok opp med denne komite hva som i tilfelle videre kunne gjøres fra den norske Regjerings side – selvfølgelig da i full forståelse med våre allierte.

Fung. utenriksminister Skaug: Det er i all fall min foreløpige oppfatning i denne saken at vi nå i dagene som kommer får holde oss i nær kontakt med andre som har fått et brev, og da først og fremst kanskje Danmark. Vi bør føre à jour det vi har av opplysninger og data om oppladningen i Midt-Østen-området. Vi må følge situasjonen meget nøye, for vi har jo våre ganske betydelige interesser der nede, i og med styrkene som er forlagt i Gaza-området. Vi har jo et ganske spesielt ansvar. Og selv om man nå i Det norske Arbeiderpartis sentralstyre gir et avbøyende svar på dette, vil Regjeringen nå som før måtte være oppmerksom på sakens realitet. Dette er jo for så vidt ikke noe nytt, og vi har jo søkt å følge utviklingen der så godt vi kunne. Om det da etter slike overveiinger i Regjeringen er ønskelig å foreta seg noe ytterligere, vil Regjeringen komme tilbake til denne komite med spørsmålet. Og man kan jo ikke utelukke den mulighet, hvis dette utvikler seg videre med den form for nervekrig som er begynt og nå er i full gang, at vi vil kunne være interessert i for vår del å be FN's Sikkerhetsråd om å føre dette spørsmål opp på dagsordenen og da i form av et initiativ fra norsk side, sammen med andre.

Hambro: Jeg er enig i at det er en sak som naturlig bør fremmes i FN, og det ville være av interesse å høre om der i noen form er sendt noen meddelelse eller kopi av dette brev til FN eller dens generalsekretær, som gjør det naturlig at de behandler det der. Hvis ikke, må det jo bringes inn fra noen av de stater som har fått det. Men det er vel formelt vanskelig å bringe det inn, hvis det bare foreligger som en skrivelse til partiet i de enkelte land, man må vente til det neste trinn i utviklingen. Men det er jo klart at både vår delegasjon i FN og formodentlig også andre delegasjoner bør bli kjent med det med en gang.

Utenriksministeren nevnte at såvidt man visste hadde Sverige ikke fått noe brev. Vet man det sikkert?

Fung. utenriksminister Skaug: Etter det statsminister Erlander meddelte oss i går morges, hadde de ikke fått noe brev. Han hadde selv ikke vært i Stockholm lørdag aften da vi forsøkte å få tak i ham, men vi fikk tak i ham i går morges. Han undersøkte da hos utenriksminister Undén og i sitt partiapparat, og de hadde ikke fått noe brev, så det er tydelig at det er til NATO-landenes partier dette er gått.

Vi har ellers underrettet alle våre viktigste stasjoner ute om at dette brev er mottatt, slik at de er à jour med saken når den blir offentliggjort i avisene.

Men vi har ikke tenkt å bringe dette brev som sådant inn for FN. Det måtte i tilfelle være den reelle side i Midt-Østen-problemet vi tok opp.

Hambro: Ja. Og det blir jo offentliggjort onsdag også av russerne, så dermed er det jo full formell adgang for amerikanerne eller andre til å omtale det i debattene i FN. Det er jo ikke noe de viker tilbake fra å omtale.

Fung. utenriksminister Skaug: Det kommer jo på et tidspunkt som er vel beregnet, men det er et spørsmål om man ikke på russisk side regner litt feil. Den store nedrustningsdebatten begynner i den politiske komite i disse dager, og det er jo ikke sikkert at dette vil være et agitasjonstrekk som vil virke til deres fordel – heller tvert imot.

Hegna: Jeg er fullstendig enig med hr. Watnebryn i at ganske uansett de forskjellige formelle omstendigheter som foreligger her, hvor vurderingen jo er den som utenriksministeren har gitt uttrykk for og som har fått tilslutning, foreligger det her et meget betydningsfullt nytt faktum i den internasjonale politikk og for vår stilling, et faktum som ganske naturlig må bli gjenstand for omhyggelig behandling av Regjeringen i kontakt med Stortingets organer under den videre utvikling.

Formannen: Flere har ikke forlangt ordet, og vi betrakter denne sak som ferdigbehandlet. Jeg fornyer hr. Hambros takk til utenriksministeren for at han bragte saken inn for komiteen.

Vi går da over til den sak som er oppført på dagsordenen, spørsmålet om *de europeiske frihandelsområder*, som skal drøftes i statsrådsmøte i OEEC i Paris den 16. oktober.

Fung. utenriksminister Skaug: Som det vil være kjent, bl.a. fra avisene de siste dager, skal det fra og med onsdag og uken ut holdes en serie møter i Paris av statsråder i OEEC-landene for å behandle den forhandlingssituasjon som nå foreligger i forbindelse med planene om et europeisk frihandelsområde. Det er fra Utenriksdepartementet og fra Handelsdepartementet i sommerens og høstens løp sendt til komiteen en hel del materiale av forskjellig art om disse forhandlinger, og vi har forsøkt senest å summere opp situasjonen i et notat som er datert den 7. oktober. I dette notatet er summert opp de viktigste problemstillinger som nå foreligger, og de meget vanskelige forhandlingstemaer man kommer til å møte under Rådssammenkomsten i Paris.

Når jeg opprinnelig bad om at den utvidede utenrikskomite måtte bli sammenkalt til dette møte for å behandle denne sak, var det ikke fordi jeg regnet med at det ville være mulig for utenrikskomiteen å gi bestemte retningslinjer og instruksjer i forhandlingsspørsmål av denne art, men etter å ha rådført meg med stortingspresident Torp i saken og med samtykke i Regjeringen, mente jeg at det ville være av stor betydning for oss å ha fått anledning til å legge frem problemene i all fall, for denne komite, før vi skulle reise til Paris.

Vi har i de siste dagene hatt drøftelser av disse spørsmål også innen Regjeringen og med formennene og presidentene i de store næringsorganisasjonene, og jeg skal senere få komme tilbake til de hovedsynspunktene som der gjorde seg gjeldende.

Jeg kan kanskje først få lov til å be ekspedisjonssjef Sommerfelt, som har vært vår hovedforhandler i Paris, om å gi en kort oppsummering av problemstillingene som man vil møte der nede, som en innledning til diskusjon.

Ekspedisjonssjef Sommerfelt: De problemer som vil komme opp på møtet i Paris og som er gjengitt i dette notat av 7. oktober, har jo for de aller flestes vedkommende allerede vært gjenstand for preliminær drøftelse i denne komite, og vil derfor være vel kjent for medlemmene. Noen utvikling i forhandlingene i Paris siden siste gang denne saken ble drøftet i komiteen, har det ikke vært. Det har vært sommerferie, og dessuten har man ventet på at de tyske valg skulle være over før man kunne ha det neste møte på statsrådsnivå. Det er imidlertid blitt mer og mer klart i løpet av den tiden som er gått, at hvis man skal komme noen vei med dette frihandelsområdet nå, må det et sterkere politisk press bak enn det som hittil har vært.

Når jeg sa at disse problemer allerede var kjent for komiteen, er det kanskje én unntagelse, nemlig et spørsmål som har aktualisert seg i det siste, og det er en harmonisering av de ytre tollsatser mellom de seks – altså den felles ytre tollsats som de seks skal etablere – og de ytre tollsatser som de ikke-seks medlemmer av frihandelsområdet nå har. Det er særlig fra italiensk og fransk side blitt pekt på nødvendigheten av at det her må foregå en oppjustering av de satser som vil være lavere blant de ikke-seks enn forutsett i de seks' felles tolltariff, mens man jo som kjent fra britisk og dansk og norsk og svensk side har hevdet at hvis det skal være noen harmonisering av de ytre tollsatser, må denne bestå i at de seks bringer sine felles tollsatser ned mot det nivå som er det laveste blant de andre land. Det vil fremgå av dette notat på side 4 og 5 at franskmennene og italienerne synes å forutse nokså drastiske oppjusteringer, og dette er kommet frem i forbindelse med behandlingen blant annet av bly-, sink- og aluminiumsindustrien, som jo er i aller høyeste grad av interesse – iallfall hva den siste angår – for norske eksportinteresser, og det er slett ikke umulig at et slikt krav også vil bli fremført når treforedlingsindustrien kommer opp til debatt i vedkommende underkomite i Paris.

Som et nærmest kuriøst eksempel på hvordan enkelte av de seks har tenkt seg denne harmonisering, er da nevnt i notatet et forslag fra italiensk side om at man skal ha adgang til å pålegge kompensasjonsavgifter i det respektive land når det dreier seg om varer som selges i dette land og som kommer fra andre medlemmer av frihandelsområdet med et lavere omkostningsnivå. Dette skulle til og med ikke bare gjelde frihandelsvarer basert på en viss import av råvarer utenfor området, men endog for varer som kunne karakteriseres som hundre prosent produsert i frihandelsområdet. Dette forslag har endog tyskerne reagert ganske kraftig imot, og det har da heller ikke fått noen støtte fra andre enn italienerne, men jeg ville bare nevne det som et eksempel. Og det er i all fall blitt tatt så alvorlig at sekretariatet har

nedsett et større apparat for å studere dette forslag, som jo i realiteten vil si at alt som heter frihandel innen området blir av nokså tvilsom betydning.

Man kan vel også si at etterat Roma-traktatens ratifisering nå skrider frem, har man i grunnen merket i Paris i den senere tid at de seks har konsolidert sin stilling, og at det kanskje er større overensstemmelse dem imellom en man ellers fra de ikke-seks' side hadde kunnet håpe på. Vi har jo hele tiden spekulert litt i at hollenderne og tyskerne er interessert i å få i stand et frihandelsområde som kan medføre en redusering av de felles tollsatser som Roma-traktaten forutser, men de siste rapporter og de siste inntrykk går ut på at man vel vil finne en ganske utstrakt felles front fra de seks' side når man møtes i Paris, selv om de ikke seg imellom ennå er blitt enige om et felles forslag til en frihandelstraktat – et prosjekt som de har arbeidet på i ganske lang tid i Bruxelles.

Det store utestående spørsmål er jo nå igjen vareområdet, hvorvidt levnedsmidler og fôrstoffer skal holdes utenfor frihandelsområdet, slik som det er blitt fremholdt kraftig fra britisk side, eller om alle varer skal tas med i frihandelsområdet, selv om da visse varer, særlig innen levnedsmiddelsektoren, vil bli gjenstand for særordninger som gjør stemplet «frihandel» temmelig illusorisk. Man har hatt forskjellige uttalelser fra britisk hold på dette felt i det senere. Det er dels underhånden blitt gitt inntrykk av at britene vel er inne på en tankegang hvor man kan tenke seg å igangsette et spesielt studium av disse problemer, og da få dem regulert i en eller annen form i en protokoll, parallelt med forhandlinger om frihandelsområdet for de resterende varer. På den annen side uttalte f.eks. landbruksminister Amery på siste partikongress i det konservative parti i Brighton forleden at det var utelukket at man ville ha disse varer med, man måtte beskytte både Samveldet og det britiske landbruk, og hvis det ble et valg mellom Samveldet og et europeisk frihandelsområde, var Samveldet valget. Imidlertid er det på embetsmannsnivå i Storbritannia nå under utarbeidelse forslag som – håper de – skulle kunne imøtekomme de seks' ønske om at alle varer skal være med på samme måte som i Roma-traktaten. Man må gå ut fra at for de seks' vedkommende vil formen i og for seg være likegyldig, men man vil fremheve meget kraftig at dette med de øvrige vareområder og industrivarer må ansees som en «package deal», det vil si at man ikke kan forutsette en mulighet hvorved et land vil kunne ratifisere en frihandelstraktat om industrivarer uten samtidig å ratifisere en protokoll om de øvrige varer, eventuelt da gjort til gjenstand for særordninger som i Roma-traktaten.

Hvilken fremgangsmåte og forhandlingsmetode som skal benyttes etter dette møte i Paris, avhenger naturligvis først og fremst av hvilket resultat møtet vil gi. Men det er helt tydelig at man på britisk side forutser at her må den politiske svøpe svinges, hvis man skal komme videre med dette arbeid i løpet av såpass kort tid at de seks ikke fullstendig har konsolidert seg og har begynt med etableringen av sitt fellesmarked.

Det har, som det også er gjort rede for i notatet, vært foreslått at man skal nedsette en «Steering Group», bestående av politikere fra de respektive medlemsland, men slik at denne «Steering Group» skulle ha et begrenset medlemskap, for at man ikke skulle få en for u håndterbar komite og for derved også

å få mulighet for å utelukke – i hvert fall i en viss utstrekning – de såkalte «perifere» land, som Hellas, Tyrkia og Irland, som jo på forhånd har erklært at de ikke under noen omstendigheter vil kunne påta seg frihandelsforpliktelser i hvert fall innenfor en rekke av år. Fra britisk side vil disse forhandlinger bli ledet av Mr. Maudling, som nå er blitt medlem av det britiske kabinett. Fra tysk side vil antagelig Hallstein være representanten, og fra fransk side M. Faure. Hollenderne vil sende statssekretæren i det hollandske utenriksdepartement, van der Beugel. Da dette forslag ble drøftet på UNISCAN-møtet i Stockholm forrige mandag, ble det fra de øvrige tre land uttalt forståelse og sympati for denne tanke, under forutsetning av at alle disse tre land kunne være representert i «Steering Group». Det vil vel høyst sannsynlig også bli det standpunkt som de øvrige land vil ta i Paris når dette spørsmål kommer opp, og det vil vel bli en nokså delikat politisk affære å løse.

På dette UNISCAN-møtet i Stockholm ble det for øvrig fra norsk side hevdet at man nå måtte få en løsning på problemet med vareområdet, og at den britiske stilling i hvert fall inntil da hadde vært altfor stiv. Det var ikke så rart at man fra britisk side på dette møtet ikke kunne komme med noen uttalelser som kunne tyde i retning av vilje til kompromiss, idet samveldemøtet i Ottawa ennå ikke var holdt på det tidspunkt. Man kan i hvert fall ikke kalle deres reaksjon positiv.

Fra svensk og norsk side ble det hevdet at de tre skandinaviske land på de fleste andre felter har et syn som stemmer godt overens med det britiske, og at man derfor måtte kunne klare å skape en UNISCAN-front under disse forhandlingene. Det ble også påpekt at det ellers er fare for at de seks, med den forhandlingsposisjon som de i dag har, kan «plukke» de øvrige land ett for ett og ved hjelp av bilaterale spesialavtaler få disse land knyttet til fellesmarkedet på betingelser som det da naturligvis ikke vil være så lett å få bedret fra f.eks. norsk eller britisk synspunkt som hvis man kunne opptre felles. Dette problem vil vel også komme opp. Det skal holdes et UNISCAN-møte i Paris i morgen, altså dagen før møtet i OEEC, og det er vel sannsynlig at de tre land vil hevde det samme også på det møtet.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg vil gjerne få føye noen ord til det ekspedisjonssjef Sommerfelt her har sagt.

Av det vi hører fra vår delegasjon i Paris, går det frem at de ser nokså pessimistisk på hele forhandlingssituasjonen og er redde for at det skal være vanskelig å finne frem til et positivt resultat. Det er nok noe som dels henger sammen med at de forskjellige landene her har nokså motstridende interesser, og som vel har ganske mye av sin forklaring i det forhold at de seks har klart – i all fall frem til nå – på en nokså uventet måte å konsolidere sin stilling. Selv med den vanskelige og urolige politiske situasjon man har innad i Frankrike, har man jo der fått til en ratifikasjon av denne traktaten. Det samme er skjedd i Italia, og både Frankrike og Italia har jo fått ganske store og spesielle garantier innenfor Roma-avtalens bestemmelser og føler seg nå nokså trygge. De føler seg vel også, kan man kanskje si, nokså høye i hatten over at de har fått dette til, og det gjør at deres forhandlingsvilje overfor de andre kanskje ikke er så utpreget sterk som vi for vår del gjerne ville ønske.

Det forhold at et slikt forhandlingskompleks som dette når frem til et punkt hvor det ser ut til å stoppe opp, er jo ikke noe nytt. Man har gang på gang i alle disse årene hatt eksempler på at man når et stadium hvor det ser ut til at problemene er uløselige. Det har sin forklaring i at ved denne anledning som ved tidligere tilsvarende anledninger har delegasjonene og forhandlerne i Paris kjørt på sine instruksjoner uten å være villige til å gi inn noe særlig på stedet. Det gjelder vel for dette kompleks som det har gjeldt ved tidligere anledninger, at en eller annen gang må man komme sammen og forsøke å finne frem til et kompromiss, se om det er mulig å bli enige om *noe*, ut fra det synspunkt at det å bli enig om *noe*, kanskje tross alt er bedre enn ikke å bli enig om noenting i det hele tatt.

I denne sammenheng er det en problemstilling som jeg gjerne vil antyde for denne komite. Når det gjelder spørsmålet om et frihandelsområde, har vi jo vært tilbøyelige til å si her hjemme: Vel, hvis det blir noe av det, så kan ikke vi holde oss utenfor. Men vi har aldri egentlig villet si at vi var så veldig begeistret for det og gjerne ville ha det. Det var mange betenkeligheter som gjorde seg gjeldende på mange hold, ikke bare når det gjelder jordbruket, men også for en stor del av vår industri. Vi ser nå noe mer hvordan det europeiske fellesmarkedet – tollunionen mellom de seks – kommer til å bli, og selv om vi ikke kjenner alle detaljene, er det vel nokså sikkert at den høytariff-tollunionen som man der får, vil komme til å bli overordentlig skadelig for norske eksportinteresser. Tollsatsene kommer til å ligge høyt, og det vil innenfor dette området sikkert bli en tendens til en selvforsyningsøkonomi av meget betydelig omfang, som blant annet vil gå ut over oss.

Det andre momentet som vi vel bør være oppmerksomme på i denne sammenheng, er at en slik økonomisk blokkdannelse i Sentral-Europa jo vil komme til å få – i all fall lett vil kunne komme til å få – utenrikspolitiske og politiske konsekvenser som vi vel også vil se på med noen bekymring.

Det er derfor et spørsmål om vi ikke nå faktisk er i den situasjon at vi bør si at det er av stor betydning for oss å få dette til, og så forsøke å finne ut hva det er nødvendig for oss å gjøre for å kunne innpasse oss i et frihandelsområde og kunne møte problemene som der eventuelt ville oppstå – altså for så vidt være noe mer positive enn vi hittil har vært.

Kjernepunktet i dette er naturligvis spørsmålet om vareområdet – det er en rekke andre vanskelige problemer som vil reise seg, og som ekspedisjonssjef Sommerfelt her har nevnt. Jeg skulle tro at blir man først enig om vareområdet og om å opprette et frihandelsområde, vil man vel kunne ha et berettiget håp om å kunne bli enig om de andre spørsmålene, men det vil hjelpe lite om vi kan finne frem til løsning av alle de andre spørsmålene hvis vi ikke kan oppnå enighet om vareområdet.

Vi har, som jeg nevnte innledningsvis, drøftet dette i Regjeringen, og Regjeringen ser det slik at det er en positiv norsk interesse å få dette frihandelsområde etablert, og at vi bør gå inn for å få det til, selv om vi vet at det på visse områder vil kunne medføre problemer for oss.

Når det gjelder spørsmålet om jordbrukspolitikken, mener vi imidlertid at vi for så vidt trygt kan holde oss til at det i alle land vil være slik at man av politiske grunner vil sørge for å beskytte sitt jordbruk og å finne fram til særordninger som er slik at man ikke kommer opp i store eller betydelige vanskeligheter for jordbrukets vedkommende. Der er jo Roma-traktaten selv – til tross for at den er uklar på dette punkt og man ikke vet hvor langt bestemmelsene kan føres – allikevel et godt eksempel på interessen for å beskytte jordbruksinteresser i de forskjellige land og den tvingende nødvendighet som der foreligger for avtalepartene.

Vi har drøftet dette spørsmål inngående med representanter for det norske næringslivs organisasjoner, og vi har også fra noen av dem fått skriftlige uttalelser. Representantene for fiskerinæringen ønsker selvsagt å gå meget langt når det gjelder å få matvarer og fôrstoffer inn som varer som kan omsettes fritt i Europa. På jordbrukshold har Landbrukets Sentralforbund i sin skriftlige uttalelse gitt uttrykk for sitt prinsipielle standpunkt. Jeg skal sitere:

«Landbrukets Sentralforbund finner at spørsmålet om vårt lands tilslutning til et eventuelt europeisk frihandelsområde, må avgjøres ut fra vårt lands samlede nasjonaløkonomiske interesser.»

Det er også blitt gitt uttrykk for fra Landbrukets Sentralforbund at hvis man kan finne fram til tilstrekkelige garantier på linje med den slags garantier som Roma-avtalen gir for jordbrukets vedkommende, så vil det for sin del anse et frihandelsområde som en ønskelig ting, og å få jordbruket med på denne linjen, fordi det også i norsk jordbruk er ganske betydelig interesse for å kunne eksportere jordbruksvarer til noen av disse markeder.

Fiskerinæringens folk vil gjerne gå noe lenger. De vil gjerne ha en større handlefrihet og handelsfrihet enn det man ville få etter det opplegget som Sentralforbundet har antydnet. Der har vi en konfliktsituasjon, fordi man nok, tror jeg, må regne med at det i forholdet til andre land som har sine sterkt beskyttede fiskerier å tenke på, skal være vanskelig for oss å komme lenger når det gjelder varens behandling innenfor området for fisk, enn det vi selv er villig til å godta for jordbruksvarer.

Når det gjelder industriens stilling, så er den naturligvis ikke helt enstonig. Eksportnæringenes, eksportindustriens representanter ser dette som en for dem betydningsfull sak, hjemmeindustriens folk er tilbøyelig til å gi uttrykk for sin bekymring for de konsekvenser en slik frihandel vil ha.

Til slutt: Representanter for Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon har gitt uttrykk for sin fulle støtte av disse planer, først og fremst ut fra det synspunkt at det er bare innenfor en stor økonomisk ramme at man fremover i tiden vil kunne få de økonomiske vekstmuligheter som man trenger.

Næringsorganisasjoner som Den norske Bankforening og Norges Rederforbund har gitt disse planene sin uforbeholdne støtte.

Formannen: Jeg takker for redegjørelsen.

Det er sannelig ikke lett for denne komite å gi noen uttalelse som kan være til noen veiledning for Regjeringen.

Wikborg: Det er vel riktig som fung. utenriksminister sa, at selv om det kan se strengt ut, kan det åpne seg nye løsninger, for de seks er vel i grunnen på lang sikt tjent med at flere slutter seg til.

Jeg forstår god bekymringen for – hvis de lager et høytariffområde og vi står utenfor – at vi da kommer opp i svære vanskeligheter. På den annen side, hvis denne harmonisering av tolltariffene skal gjennomføres, vil jo også det bevirke at vi må opp i høyere tollsatser enn vi har i dag, og det er naturligvis også meget bekymringsfullt. Men det det står på, er altså jordbruk og fisk.

Nå kjenner ikke jeg den internasjonale forhandlingsteknikk så godt, men kunne man ikke komme videre ved at man nå sier: La oss nå se hvor langt vi kan komme med jordbruksvarene og fisken? At man altså, uten å binde seg til noe som helst innenfor disse komiteene som sitter og arbeider med dette, kan se hvor langt det er mulig å nærme seg hinannen, og hvilke garantier det i tilfelle kunne bli aktuelt å gi de enkelte land, slik at man kom videre og fikk se om det var mulig å nå frem til et for alle akseptabelt resultat – men altså uten på forhånd å binde seg. Det ville altså da være en hypotetisk forutsetning eller en putativ forutsetning, slik at man forhandlet ut fra det for å se om det var mulig å nå hverandre.

Jeg vil også gjerne høre om det som har vært antydnet i avisene om et slags spesielt frihandelsområde mellom Canada og Storbritannia, har noe på seg, om det arbeides med det? Og hvordan ville vår stilling bli i tilfelle vi blir stående utenfor både et slikt område og disse seks landene?

Det ville også være av en viss interesse for oss å få vite hvor meget Danmark nå har nærmet seg de seks, om det er en reell mulighet for at Danmark, om det ikke blir noe frihandelsområde, kommer til å slutte seg til de seks?

Selvik: Det var det samme spørsmål jeg ville ha reist om disse ryktene som har gått om et britisk-kanadisk frihandelsområde.

Det forekommer meg at den britiske politikk i denne sak om et europeisk frihandelsområde har vært noe tvetydig. Det var jo på britisk initiativ dette spørsmålet ble reist og forhandlingene kom i gang, og forhandlingene skulle jo foregå under overoppsyn av den britiske finansminister. Det skulle pålegge et land et spesielt ansvar. Men man har et sterkt inntrykk av at de under forhandlingene ikke har veket synderlig fra det opprinnelige standpunkt som de tok, om at matvarer og fôrstoffer osv. skulle holdes utenfor. Det måtte jo være klart helt fra begynnelsen av at på det grunnlag kunne man ikke nå fram, og at et kompromiss måtte man finne på en eller annen måte.

Jeg har deltatt nokså mye i Europarådets økonomiske komite, som også behandler denne sak og diskuterer den fram og tilbake. Det har slått meg at det er en ganske betydelig avstand mellom det offisielle britiske standpunkt og de synspunkter som de britiske, dvs. de aller fleste britiske delegater og representanter der i den Økonomiske komiteen har hevdet. Det var et møte i Stockholm, det var visst i begynnelsen av august. Der var det enda en brite som var ordfører for saken, og det var bemerkelsesverdig hvordan han myket opp det britiske standpunkt og på

sett og vis la opp til et kompromiss. Det vakte ganske stor interesse, og man var jo spent på hvorvidt dette samsvarte med den britiske regjering. Men han dempet det jo ned, og hans britiske medrepresentanter dempet det også ned til mer personlige synspunkter, så inntrykket man satt igjen med der, var nokså forvirrende.

Nå kan dette delvis forklares. Man vet hvorledes arbeidsmåten er. Det er jo tjenestemennene i Europarådet og de økonomiske ekspertene der som legger opp intimasjonene og legger opp alle slike saker. Men den britiske representanten var en meget kyndig og innsiktsfull mann, og han hadde arbeidet nokså inngående med saken selv, så en skulle formode at han ikke lot seg lure til å gå med på noen slags formuleringer som han ikke hadde fullt oversyn over. Men som sagt, både han og de andre dempet det ned, slik at de ikke på noen som helst måte forpliktet den britiske regjering. Så fikk man en stund baketter meldingen om disse kanadisk-britiske forhandlinger om et frihandelsområde. Jeg for min del oppfatter det rett og slett som et forsøk på å bakke ut av denne saken. Det ser for meg slik ut at det må jo være uforenlig med deltakelsen i et europeisk frihandelsområde.

Hvor stor innflytelse vi kan øve på denne saken – vi er jo et lite land – det vet vi ikke, men det standpunkt som vi har inntatt hittil, har forekommet meg å være nokså svakt. Vi kan naturligvis argumentere med styrke og overbevisning om at fisken skal være med, men når vi samtidig nærmest stiller oss på det britiske standpunkt at rene jordbruksvarer skal holdes utenfor, har vi ikke egentlig mye vi skal ha sagt. Det er min oppriktige oppfatning at vi må myke opp dette standpunkt, og jeg er for så vidt enig i den problemstilling som handelsministeren trakk opp her.

Det er uttrykk for en fornuftig reaksjon som er kommet fra Landbrukets Sentralforbund i denne sak. Jeg kan ikke forstå at det skulle være grunn til å bli grepet av panikk om man skulle få jordbruket med på en måte noenlunde tilsvarende den som man har det med i Roma-traktaten. Man har naturligvis ikke hel og full oversikt over hvorledes det vil bli i praksis, men mitt inntrykk er at det i grunnen er et nettverk av beskyttelsestiltak de der åpner adgang til, og at en hovedhensikt der er å fremme en rasjonalisering av jordbruket. Men jeg tilføyer da at mitt inntrykk av dette er ikke blitt bestemt av det man har hørt om Roma-traktaten, men det er også nokså mye bestemt av standpunktene hos disse italienerne og franskmennene i Europarådets jordbrukskomite. De har jo behandlet dette og avgitt lange uttalelser om dette for *det* frihandelsområdet også. Det er forresten en italiener som er formann i denne komiteen.

Det de går inn for, er rent prinsipielt at jordbruket skal for all del og absolutt være med. De avviser enhver tanke på at jordbruket skal stilles utenfor, men det de i praksis går inn for, er i virkeligheten et nettverk av reguleringer, og på den basis synes jeg nok at selve systemet som de trekker opp, avviker ikke i noen vesentlig grad fra det beskyttelsessystem som vi har for vårt eget jordbruk. For meg har det hele tiden stått slik at på det grunnlag kunne vi godt bli med og diskutere jordbrukets inkorporering i frihandelsområdet. I alle tilfelle er vi nødt til å tøye oss der, hvis vi skal gjøre oss det ringeste håp om å få noe av fisk og fiskevarer med.

Formannen: Så vidt jeg forstår statsråden, er problemstillingen som han gjerne ønsker ventilert, den om komiteen eller noen av dens enkelte medlemmer mener at det fra norsk side skal vises større aktivitet i positiv retning, og da særlig med tanke på at man kan gå med på å få landbruksvarer med i dette mot rimelige eller sikre garantier. Er ikke det noenlunde riktig?

Fung. utenriksminister Skaug: Garantier tilsvarende det som man har i Roma-traktaten.

Røiseland: Når fyrst tollunionen mellom dei seks er eit faktum, så vil det vera ein føremon å få i stand frihandelsområdet, og det er vel ikkje greitt å stå utanfor det. Likevel meiner eg at vi på det noverande tidspunkt ikkje bør ta noko initiativ. På det fyrste møtet no meiner eg det er rett at representantane frå Norge så langt det er råd, er observatørar.

Når eg meiner det, er det fyrst og fremst av omsyn til landbruksvarene. Det er vel ikkje realistisk å tru at jordbruket formelt kan haldast utanfor, og det standpunktet som vi har teki med fisken og jordbruksvarene, er ikkje lett å forsvara. Det er heilt klårt. Men vi må vel også gå ut frå at det for jordbruket blir visse serordningar. Det som då er viktig for oss, er at vi får så mykje som råd er, med i desse serordningane, at dei så langt det er råd, dekkjer vårt opphavelige standpunkt.

Det er ut frå det synet at eg er redd. Dersom vi i tilfelle no tar noko initiativ, dersom vi vil masa meir eller mindre på England at no må dette gå i orden, så kan det i alle fall teoretisk tenkjast at det vil føra til at England, om andre skuvar på, strekkjer seg noko lenger når det gjeld jordbruksvarer og serordningar, enn det dei ville ha gjort om dei skulle stått åleine. Eg er redd for at dersom vi no tar initiativet og masar på England, så kan det føra til at vi oppnår noko færre serordningar for jordbruket enn vi elles kunne ha oppnådd.

At vi ikkje skal vera vrangviljuge, det er ei heilt anna sak. Det bør vi sjølv sagt ikkje vera. Men som eg sa, eg trur det er rett så langt det er mogeleg, å vera observatørar.

Så har vi harmoniseringa av tollsatsane utover. Vel, det er ein av dei ting som vi ikkje kjem unna, ser det ut til. Men det er også ein syrgjeleg ting, for det vil føra til at ein legg hindringar i vegen for handelen med land utanfor Vest-Europa. Vest-Europa skal då prøva å vera seg sjølv nok i større eller mindre mon, og det er ikkje ei rett utvikling. Det må vera heilt klårt. Eg synest nok at ikkje minst når det gjeld forholdet til Japan, så er det ikkje så heilt ufarleg heller, for det kan koma til å skapa ei viss misstemning hos Japan, ei misstemning som vi av politiske grunnar helst ikkje skulle hatt. Det er vel det vanlege synet frå alle hald at desse høge tollsatsane er av det vonde, men noko må vi vel sluka, det er ikkje noko å gjera det.

Vatnaland: For å svara med ein gong på spørsmålet slik som formannen stilte problemet, om Norge skulle syna ein større aktivitet for å påverka England til eit kompromiss, så kan eg ikkje seia at eg er einig i det. Eg meiner, som også hr. Røiseland ga uttrykk for, at det ville vera best å kunna stilla seg avventande her.

Eg har merkt meg noko som stod i den siste rapporten frå Utanriksdepartementet, den av 7. oktober. Der står at det under UNISCAN-møtet i Stockholm var nemnt

«muligheten av en særordning for landbruksvarene, som i så fall måtte reguleres ved en særskilt overenskomst og ikke som en del av frihandelsområdet.»

Eg er ikkje riktig klår over kor langt dette kan tolkast. Eg vil gjerne høyra om det kan seiast noko meir om dette, når det er sagt «en særskilt overenskomst og ikke som en del av frihandelsområdet.»

Eg har også merkt meg noko i ein rapport frå i sumar, som eg ser er skriven av ambassadesekretær Ibsen. Der er det sagt:

«Etter norsk og dansk press lyktes det å få ut av den franske delegerte at det etter Roma-avtalen er fullt tenkelig å ha fullstendig fri handel i enkelte av de varer som er underkastet reglene om jordbruksprodukter.»

Eg veit ikkje kva ein skal leggja i dette. No har ein vel kanskje fått noko meir innblikk i mange ting som på den tida stod litt uklårt omkring denne Roma-avtalen og desse særordningane, om det kan seiast noko meir om kva det kan liggja også i dette at ein har «fullstendig fri handel i enkelte av de varer som er underkastet reglene om jordbruksprodukter»?

Som sagt, eg meiner at det bør vera vårt standpunkt her å stilla seg litt avventande og sjå kva det kan koma ut av desse tingingane vidare, og ikkje å foregripa noko når det gjeld det standpunktet som England hittil har stått på.

Borgen: Jeg er av samme oppfatning som hr. Vatnaland nå ga uttrykk for, og det som hr. Røiseland også har sagt, at det må være meget tvilsomt om det er riktig å ta noe norsk initiativ i retning av å påskynde utviklingen og få England til å myke opp sitt standpunkt når det gjelder å holde jordbruksvarer og eventuelt også fisk utenfor.

Det er selvfølgelig riktig som ekspedisjonssjefen nevnte, at muligheten foreligger for at de seks land kan plukke en og en av dem som står utenfor, men jeg anser ikke den utvikling som noe særlig sannsynlig. En må heller regne slik at når virkningene av 6-maktsavtalen viser seg, vil de utenforstående ha så mye større grunnlag for å ta standpunkt og for å samarbeide og få i stand en langt mer konkret plan enn nå, og til å gjøre seg gjeldende og få has på en del av de særregler som måtte være lite tjenlige for dem. Jeg ser at særreglene er satt opp så pass uklart, at det kanskje er svært vanskelig å komme inn og få gjort seg gjeldende for de land som står utenfor nå, og en vet på langt nær hvilke interesser de enkelte land egentlig har. Det måtte faktisk lages en organisasjon av de utenforstående land for å kunne få det tydelig fram.

Når det gjelder den uttalelse som er gitt av Landbrukets Sentralforbund, vil jeg gjerne kommentere det som utenriksministeren sa, lite grann. Han nevnte nokså generelt at uttalelsen her skulle gå ut på, som det står i konklusjonen:

«at spørsmålet om vårt lands tilslutning til et eventuelt europeisk frihandelsområde må avgjøres ut fra vårt lands samlede nasjonaløkonomiske interesser.»

Det er en selvfølgelighet. Men i samme punkt står også føyet til:

«Et avgjørende punkt for denne vurdering vil være om skogs- og treforedlingsprodukter blir tatt med som rene frihandelsvarer.»

Og det er det nye som er kommet til akkurat i det siste, at spørsmålet om å holde skogsprodukter utenfor – altså la dem komme med blant de varer som undergis særregler – er dukket opp, slik at skogsprodukter i tilfelle skulle komme på linje med fisk og jordbruksprodukter. Hvis det er tilfellet, vil jo situasjonen bli totalt forandret for vår del. Det er dette Landbrukets Sentralforbund har beskjeftiget seg med, når det er kommet fram til den konklusjon som går ut på at saken «må avgjøres ut fra vårt lands samlede nasjonaløkonomiske interesser.»

Jeg kan forresten referere enda en ting som er sagt av Landbrukets Sentralforbund rent innledningsvis. Det er understrekingen av

«at det for jordbruksvarenes vedkommende i tilfelle må fastsettes særregler som sikrer jordbruksbefolkningen en rimelig levestandard og som gir oss mulighet for å opprettholde en jordbruksproduksjon som sikrer en rimelig grad av selvforsyning.»

Det er jo et ganske sterkt utgangspunkt.

Fung. utenriksminister Skaug: Hvis jeg kunne få innskyte noe, så er det det samme forhold som i det møte vi hadde med næringsorganisasjonene, ble uttrykt av Sundby slik at hvis vi får de garantier Roma-avtalen gir, får vi dekket dette forhold.

Borgen: Jeg kommer tilbake til punktet om Roma-avtalen. Jeg har prøvd å sette meg inn i det stoffet. Jeg vet ikke om det er det siste og endelige jeg har fått i hende, men jeg har i all fall sett en del av de tingene.

Når det gjelder disse særreglene som der er formulert, og som har betydning spesielt for jordbruket, så anser jeg dem svært lite betryggende. Det eksisterer f.eks. et sted en formulering om at hvis det settes minstepriser på en vare – og det er en forutsetning at det skal kunne brukes – så skal de andre land som deltar i avtalen, og som vil eksportere, ha adgang til å avsette sine varer på vedkommende marked hvor minsteprisene er fiksert, og da til de innen landet gjeldende minstepriser. Det vil altså si at om vi her i landet fikserer en minstepris, la oss si for et landbruksprodukt som ost – som forutsetningsvis skulle gi den beskyttelse som er nødvendig for denne vare, vil danskene, hollenderne og italienerne kunne komme med sin ost og forlange plasing av et opportunt kvantum ost til den minstepris som er fiksert her.

Et annet trekk ved disse særordningene er at de i stor utstrekning skal gjøres til gjenstand for forhandlinger mellom de deltakende land, og der er det visse regler for de forhandlinger som gjør at jeg mener at land som er i en spesiell geografisk stilling eller på annen måte i en slik stilling at de har vanskelig for å klare å dekke produksjonsomkostningene uten spesielle foranstaltninger, vil komme i en svært svak posisjon.

For øvrig må vi ta hensyn til at vi i denne konstellasjon, når det gjelder jordbruksvarer, i tilfelle kommer til å få en medkontrahent som produserer så å si på verdensmarkedsnivå, med det som der gjelder, med alle dets underlige tilpasninger gjennom særordninger som kan virke som dumping, nemlig Danmark. Holland er i noenlunde samme situasjon, og i Italia har vi en usedvanlig stor reserve av uforsvarlig billig arbeidskraft, som gjør at det er ganske umulig for noen andre innenfor en rimelig forretningsmessig avanse å kunne konkurrere med dem. Jeg for min del ser derfor svært bekymringsfullt på mulighetene for det som er *forutsetningen* for Landbrukets Sentralforbund, nemlig å holde en jordbruksproduksjon som gir en rimelig grad av selvforsyning, og spesielt på punktet om å sikre jordbruksbefolkningen en rimelig levestandard.

Det er mange andre ting jeg kunne anføre omkring dette. Jeg skal nøye meg med det jeg her har sagt, og bare konkludere som jeg begynte, med å si at jeg tror ikke det er oppportunt, og at det ikke på noen måte er gunstig for vårt folk at det blir tatt noe initiativ og prøvet å skyve på utviklingen i retning av at England skulle gå fra sitt opprinnelige standpunkt, at jordbruksvarene skulle holdes utenfor. – Kommer dette med skogen også inn, må det jo være helt utelukket at det kan bli noen gunstig utvikling for oss.

Fung. utenriksminister Skaug: I forbindelse med det som ble anført av hr. Wikborg, vil jeg gjerne nevne at det under det møte som nå skal avholdes i Paris, selvsagt ikke vil bli spørsmål om å binde seg fast og endelig til noen ting. Det eneste det kan bli tale om – og det vil det vel også bli tale om – er at de regjeringsmedlemmer som deltar i forhandlingene, vil binde seg til å foreslå for sine regjeringer godtagelse av visse ordninger. Man kan også si at man ikke kan ta noe standpunkt, og at man bare skal referere forslagene her hjemme. Men hvilken formell fremgangsmåte som brukes, vil i all fall selvsagt Regjeringen og Stortinget fremdeles stå fullstendig fritt når det gjelder å ta det endelige standpunkt.

Det forslag som er lagt fram fra Storbritannia til Canada om å danne et spesielt frihandelsområde innenfor det britiske samvelde, hadde – så vidt vi kan forstå – nærmest hjemmepolitisk adresse i Storbritannia. Det var hensynet til å berolige visse av de grupper som holdt sterkt på samveldepreferanseordningene, som gjorde at dette forslag ble lagt fram. Dets skjebne har vært at det nærmest er avvist fra kanadisk hold, og så vidt vi forstår, kan man nå regne med at det blir ingen ting av den sak.

Hva angår spørsmålet om Danmark og dets eventuelle tilslutning til de seks, så er det fremdeles i Danmark gjenstand for en debatt som er langt fra avklart, og hvor skillelinjen mellom gruppene for så vidt også varierer noe fra tid til tid. Etter det foredrag som Axel Møller holdt for ikke lenge siden, ser det ut som om han ikke lenger står helt på linje med Erik Eriksen når det gjelder tilslutning til de seks. Hva som vil bli resultatet her, vet man på det nåværende tidspunkt ikke. Man har på dansk side hatt et slags håp om at det skulle være mulig å overtale de seks til å la Danmark nyte de eventuelle fordeler som seksmaktsavtalen i tilfelle skulle gi for landbruksvarenes vedkommende, uten at Danmark skulle påta seg noen som helst

forpliktelse av annen art. Til det er det fra de seks' side blitt sagt at noe slikt kunne ikke komme på tale, og det eneste det i tilfelle kunne bli tale om, var for Danmark å gå med som fullt medlem sammen med de seks, med de fordeler og ulemper som det medfører, og også med den forpliktelse til å la seg underlegge overnasjonale organer som seksmakts-traktaten i en viss utstrekning forutsetter.

Når det så gjelder dette hovedspørsmål om landbruksvarene, skal det villig innrømmes at dette er et område hvor det ikke er så helt enkelt å vite hva de seks egentlig vil komme til å gjøre, fordi Roma-traktatens bestemmelser på det punkt ikke er endelige, og mange av disse spørsmål skal være gjenstand for forhandlinger mellom de seks. Men jeg tror man i den sammenheng trygt kan regne med et avgjørende moment, nemlig at i disse landene er så sterke politiske interesser knyttet til å finne fram til beskyttelsesordninger for deler av landbruket i disse land som ikke er effektive, at man vel ikke behøver å være redd for at det blir noe særlig meget frihet på det område. Det de seks tumler med, er jo noe som for så vidt er ganske diametralt forskjellig fra frihandel for jordbruks- og matvareprodukter. Det er vel noe av de mest kompliserte former for reguleringsøkonomi vi noen gang har opplevd. Der kan det altså komme inn mange spesielle særordninger for både det ene og det annet land, det skal man ikke se bort fra.

Derfor tror jeg at situasjonen i dag i stor grad er den at man på britisk side sier at de kan ikke ha med jordbruksvarer, og det mener de andre også, men britene må si det på den måte av den grunn at hvis de ikke sier det på den måte, kan folk komme til å tro noe annet. Om man skiller ut dette i en særskilt protokoll, vil det i realiteten vise seg at her er det beskyttelsestiltak og reguleringsordninger i et omfang som vil føre til at denne handelen ikke stiger noe særlig, og det kan være helt utmerket for vårt vedkommende, i den henseende kan jeg være enig med hr. Røiseland, hr. Vatnaland og hr. Borgen.

Men jeg vil da gjerne også få lov til å minne om at det er en næring i vårt land som i høy grad skal komme til å få lide under dette. Det er de norske fiskerier og den norske fiskeribefolkning. Hvis man ser på vårt lands næringsliv i dets totalitet, kan det vel ikke hos noen være noen som helst tvil om at våre fiskerier og vår fiskeribefolkning har det vanskeligst, og baksiden av medaljen, for å si det slik, når det gjelder å finne fram til ordninger som fører til at intet skjer på jordbrukets område, er at våre fiskerier da kommer i en avsetningskrise som kan komme til å bli skjebnesvanger. Vi vet alle litegrann om de tollsatser man kommer til å operere med. Det er tyske planer om å bygge store fabrikkskip som skal gå til Barentshavet og lage fiskefilet og alle mulige ting. De europeiske kontinentale markeder kommer til så å si å forsvinne etter våre fiskerifolks mening hvis disse planer går i orden. Jeg synes nok at når man skal gjøre seg opp en mening og anbefale linjer i denne sak, bør man ha det for øye.

Hr. Borgen mente at det ville bli lettere for oss hvis vi begynte å ta opp bilaterale forhandlinger etterpå, når vi hadde sett hvordan dette hadde virket en tid. Jeg må for min del si at det er en vurdering jeg er fullstendig uenig i. Jeg tror vi skal gjøre oss det helt klart at vi har ikke noen sterk forhandlingsposisjon her. Det er ikke noe ønske blant de seks om å få oss med. Tvert imot, de er bekymret over den

billige norske produksjon av visse varer. Og at vi, etterat de er kommet vel i gang og har fått sitt system til å virke, skal ha en forhandlingsposisjon som er bedre enn den vi har nå, kan jeg ikke forstå.

Jeg kan si at det vi er redde for hvis dette bryter sammen, det er at Storbritannia finner fram til en ordning med de seks, på samme måte som det har funnet en ordning med de seks når det gjelder Kull- og Ståluunionen med komiteer og avtaler av den og den art, for de seks er interessert i Storbritannia. Men hvis vi kommer og vil ha en særordning med de seks, kan det hende vi risikerer å få det svaret vi fikk da vi kom og spurte om ikke også vi kunne få en ordning parallell med den britiske når det gjaldt Kull- og Ståluunionen. Jeg var selv den som tok spørsmålet opp i Luxembourg. Da var svaret at de fant det ikke praktisk og hensiktsmessig, men vi kunne få lov å bli medlem hvis vi ønsket det. Jeg tror det ville være et alvorlig feilgrep av oss hvis vi nå skulle si: Vel, la de andre forhandle, la dem bli enige, så skal vi se nærmere på om vi måtte ønske å gå med. Jeg tror vi da ikke ville ha så mye vi skulle ha sagt, og vi er, som jeg sa, ikke sikre på om ikke Storbritannia spekulerer på, hvis dette kjører seg fast, å komme fram til en særordning for Storbritannias vedkommende. Vi har fra hollandsk hold hørt antydninger som går ut på at vi skal ikke se bort fra den mulighet.

Når det gjelder dette spørsmål om at skogsprodukter muligens ikke skal være med, så er det for det første ikke et offisielt standpunkt. Det er noe som er sagt underhånden, så vidt jeg vet i et komitemøte, og jeg tror ikke at det er et moment som på det nåværende tidspunkt bør tillegges noen betydning. Det er helt selvfølgelig at det ville være en situasjon som man fra norsk side må søke å avverge.

Hr. Vatnaland nevnte spørsmålet om de muligheter for særskilte overenskomster som er nevnt under UNISCAN-møtet i Stockholm. Der er vel sammenhengen den at man på britisk side ønsker et frihandelsområde for industrivarer. Ordninger for jordbruks- og matvarers vedkommende må komme som spesielle ordninger, og man mener da på britisk side at man skulle ha dem i en spesiell protokoll og ikke i selve avtalen, men begge deler skulle være likegyldige. I Roma-avtalen går dette inn i én traktat, alt sammen, så det blir bare den formelle forskjell mellom å ha det i ett dokument eller i to.

Et annet spørsmål er naturligvis hva som skulle stå i denne protokoll. Skulle det være noe som bygde på Roma-avtalens bestemmelser, muligens klarere presisert, eller muligens andre ting? Det er de realitetsproblemene man ennå ikke har fått diskutert.

Kjøs: Etterat tollunionen mellom de seks er et faktum, har jeg for mitt vedkommende lagt en betydelig vekt på det som er fremholdt både i ekspedisjonssjef Sommerfelts redegjørelse i slutten av august og i det notat som vi har fått foran dette møte, at i tilfelle det ikke blir noe av det europeiske frihandelsområde, vil vi få en stor splittelse på det økonomiske område i Vest-Europa, og jeg har sett det slik, som handelsministeren også uttalte nå, at da må man vel regne med at Storbritannia vil søke en ordning for sitt vedkommende, og så blir det da for oss andre etter hvert å søke å oppnå det vi muligens kan. Jeg synes derfor

det må være riktig at vi holder fast ved samarbeidet med Storbritannia og med de skandinaviske land i de forhandlinger som skal foregå. Jeg mener heller ikke at vi skal ta noe initiativ eller binde oss, men jeg synes vi burde erkjenne for oss selv at vi har en interesse i at frihandelsområdet blir etablert, og det bør da danne det grunnlag som vi fortsetter disse forhandlinger på.

Det er klart etter alt som har foregått, og etter de rapporter vi har fått om forhandlingene, at det er spørsmålene om jordbruksvarer og om fisk og fiskeprodukter som for vårt lands vedkommende spiller en særlig avgjørende rolle. Når det gjelder landbruksproduktene, slutter jeg meg fullt ut til det standpunkt som Landbrukets Sentralforbund har inntatt, og som jeg har forstått derhen at hvis man finner fram til tilstrekkelige garantier på linje med Roma-avtalens, så vil Landbrukets Sentralforbund for sitt vedkommende være interessert i at man får et frihandelsområde, av grunner som er anført i dets uttalelse. Det er den linje jeg mener man bør arbeide etter der, og så får man da vurdere det man kan komme frem til, og vi må få vurdere det også her før vi tar den endelige avgjørelse. Det synes jeg er den riktige linje å arbeide videre etter.

Jeg er også fullt klar over det handelsministeren presiserte meget sterkt nå, at våre fiskerier og avsetningen av produktene derfra vil komme i en meget vanskelig stilling hvis de skal være holdt utenfor, hvis de skal være uten frihandelsområde mens tollmurene omkring de seks etableres.

Konklusjonen for meg er derfor at i de forhandlinger som forestår, bør vi være klar over at vi har en positiv interesse i at dette fører til et resultat. Men jeg er enig i at vi ikke på noen måte skal forsøke å presse England til å fire på sitt standpunkt når det gjelder landbruksvarer. Der har vi vårt eget standpunkt, og jeg er enig i det slik som det er formulert av Landbrukets Sentralforbund.

Hambro: Jeg er meget enig med hr. Kjøs i det han uttalte.

Handelsministeren begynte med å si at man kunne ikke vente å få noen instruksjoner eller noen særlig veiledning av dette møte i dag. Det er jeg helt enig i. Vi mangler altfor mange faktorer til å kunne gjøre oss opp noen meget bestemt mening. Men handelsministeren understreket igjen i sitt annet innlegg at han hadde ikke egentlig noen dyp overbevisning om at det ville bli så store positive resultater av det forestående møte; det ville bli tid nok til å overveie tingene. Regjeringen måtte ta standpunkt, der var spørsmål man måtte innrapportere for Regjeringen, andre spørsmål som krevet Stortingets medvirkning osv.

Mitt personlige pessimistiske inntrykk av det hele er at det nærmest går etter oppskrift av et i sin tid berømt oppslag på en av Universitetets foredragstavler: «Professor Stang vil i dette semester holde forelesninger i neste semester.» Vi får ganske sikkert spørsmålet tilbake, og vil da kunne ta stilling til det.

Men det var en enkelt bemerkning som falt her fra hr. Røiseland, til dels med støtte fra hr. Vatnaland, om at Norges representanter vesentlig skulle være observatører. Men vi er ikke innkalt til møtet som observatører, og alle de deltakende stater vil være nødt til å tilkjenne et standpunkt til enkelte av de spørsmål som blir lagt frem. Det vil jo handelsministeren og de som fører ordet for

Norge, være helt på det rene med. Jeg er enig i at man da skal ytre seg med all mulig forsiktighet. Man kan jo ikke binde Stortinget, men hvis man tar meget sterke standpunkter, vil det i realiteten bety noe både for denne komite og for Stortinget, så det er all oppfordring for vår delegasjon til å være vel avveiet og forsiktig, skarpt iakttagende, men ikke for engstelig til å gi uttrykk for noen oppfatning i det hele tatt. Da vil jo den oppfatning bli etter den linje som hr. Kjøs antydet nu, og som handelsministeren selv har antydet. Vi har jo en interesse som vi ikke kan se bort fra, i ikke å få forholdene lagt slik til rette at de seks styrker sin stilling, og at England eventuelt går sammen med dem.

Når man snakker om at vi skal stå sammen med England og de skandinaviske land, er det meg noe uklart hvor Danmark egentlig står. Danmark står jo ikke i ganske samme stilling som vi. En ting er at vi kan være enige med Sverige og eventuelt med England, men å være enig med Danmark er jo i seg selv et vanskelig og uhyre komplisert spørsmål. Foreløpig er ikke Danmark enig med seg selv, så jeg synes vi skal være meget forsiktige med å gi vår tilslutning til det danske standpunkt eller de danske standpunkter.

Borgen: Det har vært nevnt et par ganger at det er sterke politiske interesser som knytter seg til beskyttelsesordninger for jordbruket. Utenriksministeren nevnte i sitt siste innlegg at det var etablert en hel rekke meget kompliserte former for dette allerede i det som nå foreligger. Det er vel riktig at det arbeides sterkt for å finne slike beskyttelsesordninger, men jeg har en nokså alvorlig frykt for at nettopp de beskyttelsesordninger vil vise seg å være tveeggede, og for at de kommer til å arte seg stort sett på samme måte som vi har sett ved beskyttelsesordninger nå i nokså lang tid: at det blir etablert et bestemt prisnivå innenlands, men at varer som kommer fram som overskudd, på en eller annen måte blir lurt ut i eksport til vesentlig lavere priser. Hvis vi ikke kan unngå den slags former, er vi faktisk verre stilt under slike beskyttelsesordninger enn vi er ved ikke å være med i et frihandelsområde som opererer med dem. Er vi med, vil vi få vanskeligheter på to kanter.

Jeg kan ikke skjønne at utenriksministeren skulle ta avstand fra det jeg sa, at disse ordninger er forutsatt å skulle bli til under forhandlinger fremover, og der vi faktisk kommer til å være en forholdsvis svak partner.

Jeg vil også reise det spørsmål om ikke dette også vil komme til å gjelde for fisk, om det ikke vil være slik at det også innenfor det eventuelle frihandelsområde vil være såpass mange nasjoner som er interessert i særordninger for sin fisk og sine fiskeprodukter at det kommer til å volde betydelige vanskeligheter selv om vi rent rammemessig er med der. Jeg er fullt klar over de store vanskeligheter det er for Norges fiskerier i denne forbindelse, og de store interesser som knytter seg til dem, og jeg er selvfølgelig enig i at vi skal delta i forhandlingene og prøve å gjøre vårt syn gjeldende hele veien så sterkt som mulig. Men det jeg advarte mot, var at det skulle tas noe initiativ for å få koplek jordbruks- og fiskeproduktene inn helt og holdent, slik som det var antydet her.

Utenriksministeren tok avstand fra min uttalelse når det gjaldt muligheten av å kunne gjøre seg gjeldende etterpå. Han sa at jeg antydde at vi skulle ta opp bilaterale forhandlinger. Det har jeg ikke nevnt. Tvert imot, det er jo å utsette seg for å bli plukket én for én, som det ble nevnt. Men jeg mener at det må være mulig også etterpå, kanskje spesielt etterpå, når en ser hva det blir til, å etablere samarbeid, så man ikke opptrer en og en, men kan ta fatt i fellesskap for å få ordninger som tar bort de verste ulemper for de utenforstående ved det som er blitt satt i verk.

Det var også nevnt at vårt jordbruk skulle være interessert i å eksportere jordbruksvarer. Det er vel forholdsvis tvilsomt om det er det. Vi har en meget stor kraftfôrimport, som gjør at vi fremstiller husdyrprodukter i overkant av det som kan finne avsetning her, med det store margarinförbruk vi har. Men det er høyst tvilsomt om norsk jordbruk har noen særlig interesse av eksport av annet enn rent tilfeldige og små overskudd av jordbruksvarer. En slik eksport vil antagelig i all fremtid måtte foregå til priser som ikke vil gi rimelig dekning for produksjonsutgiftene, og vil derfor bli svært problematisk. Dette kan bare bli rent forbigående reguleringstiltak, og jeg tror en skal ta sikte på å begrense seg til det, slik at en ikke skal regne med noen stor interesse for eksport av jordbruksvarer. Dessuten kommer det til at de seks landene innenfor dette sitt område kommer til å bli i høy grad selvhjulpne nettopp med de matvarer som vi i tilfelle ville komme til å eksportere.

Reidar Carlsen: Hvis denne reservasjon med hensyn til vårt initiativ som hr. Vatnaland, hr. Borgen og hr. Røiseland har nevnt, skulle føre til at vi mister muligheten for å diskutere fiskerispørsmålene, vil jeg erklære meg helt uenig i den. Handelsministeren har nevnt de vanskeligheter vi står overfor i våre fiskerier i dag, og både hr. Kjøs og hr. Vatnaland har også vært inne på dem.

Jeg må på det bestemteste be om at man har sin fulle oppmerksomhet henvendt på disse problemer. Det har for øvrig statsråd Skaug gitt uttrykk for her, så det er jeg ikke redd for. Men jeg vil bare ha sagt at hvis vi skulle miste noe initiativ på det feltet, må jeg være helt uenig i det som hr. Røiseland, hr. Vatnaland og hr. Borgen har gitt uttrykk for. Det er ikke nødvendig å si mer om den saken. Alle er vel klare over hva vi står overfor i våre fiskerier i dag.

Hareide: Jeg er glad for at en her er fullstendig klar over nødvendigheten av å få fiskeproduktene med. Fiskerinæringens folk ser jo dette som livsnødvendig for næringen. De ser såpass alvorlig på det at de mener det for næringen faktisk er et spørsmål om å leve eller å dø om fiskevarene kommer med der eller ikke. Det er unødvendig å streke mer under det.

Men det er et spørsmål til fungerende utenriksminister. Det er klart at tollsatsene som omringer disse seks, blir så høye at det er et spørsmål hvordan det vil virke for næringen vår videre utover. Vi må jo videre ut med våre produkter. Frihandelsområdet greier jo ikke å avta det vi må selge, så vi må videre ut i verden med resten. Jeg vet ikke om forhandlerne og de som særlig er oppe i dette har tenkt noe nærmere over det spørsmålet, hvordan det vil virke – hvilken innflytelse det vil ha – på det restkvantumet som vi må videre ut i verden med, når vi kommer med i

frihandelsområdet og inngjerder oss med tollsatser på den måten som det sannsynlig vil bli.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg antar at hr. Hareide med det spørsmålet tenker på muligheten av at andre land i verden vil komme til å treffe motforholdsregler av tollmessig art hvis man danner et slikt høytolltariffområde i Europa. Men for vårt vedkommende er det jo ikke snakk om å gå sammen med de seks. Vi skal beholde våre egne tollsatser, og ved våre forhandlinger i GATT og overfor de enkelte land kommer dette problemet ikke opp, så vidt jeg kan se. Men de seks vil sikkert kunne komme i vanskeligheter ved at andre land som føler seg skadelidende av den oppjustering de seks foretar av sine tollsatser, går til motforholdsregler.

Men i det hele tatt når det gjelder spørsmålet om fiskeproduktene, er vi fullstendig på det rene med hvor vanskelig dette er, og vi har derfor heller ikke, slik som enkelte andre land, trodd på muligheten av å få alt som heter fisk og fiskeprodukter med i frihandelsområdet. Vi har der i de foreløpige forhandlinger vært relativt tilbakeholdne. Vi har snakket om industriprodukter med råvarebasis i fisk, og «industriprodukter» har vi da definert nokså langt, idet vi også har regnet med frosne fileter, foruten hermetikk, sildemel, olje, fettsyrer, herdet fett osv. Men selv å få til det, vil selvsagt komme til å bli meget vanskelig, fordi det er store beskyttede interesser i andre land på dette område, og det vil være spesielt vanskelig å få det til – ja, det vil nesten være umulig å få det til – hvis vi ikke er villige til å behandle industriprodukter med sin råstoffbasis i jordbruket på tilsvarende måte. Man kan litt forenklet si at det er en vanskelig oppgave for norske forhandlere å si at fiskeboller er en industrivare, mens kjøttboller er en landbruksvare, at fiskeboller skal være med, mens kjøttboller ikke skal være med. Det har vært vårt standpunkt, men det er ikke et standpunkt som man kan holde gående i lang tid i internasjonale forhandlinger, for vi skjømmer oss ut på det. Vi har gitt instruksjoner til våre folk i Paris om at dette skal de si, men *jeg* vil ikke si det. Det er ikke noe man kan holde på i det lange løp.

Hambro: Medmindre man hevder at det ikke er fisk i fiskeboller, for det kan jo undertiden være tilfellet.

Fung. utenriksminister Skaug: Men det er naturligvis vanskelig, og der har vi et avveiningsproblem. Det er, tror jeg, realistisk vurdert ikke mulig å få med mer enn en del av det vi gjerne ville ha med for fiskerienes og fiskeriproduktenes vedkommende. Men det å få til noe i det hele tatt blir naturligvis enda vanskeligere hvis vi sier at vi ikke skal røre ved jordbruksproduktene i det hele tatt. Man må forstå at det er en umulig oppgave å pålegge forhandlere at man skal ha både i pose og sekk. Der har vi et avveiningsproblem som for vårt vedkommende er stort.

Man kan si at vi kan finne frem til særordninger. Og det er det det er snakk om – ikke å ta alle disse varene med i frihandelsområdet, hvilket vi ville være interessert i å gjøre av hensyn til fiskerinæringen. Det er snakk om å finne frem til

særordninger, og dess lenger vi da bygger opp disse særordningene slik at det gis alle tenkelige garantier for jordbrukets vedkommende, dess mer risikerer vi naturligvis at særordningene når det gjelder fisk og fiskeprodukter blir bygd opp slik at vår fisk og våre fiskeprodukter ikke får noen mulighet. Der er det da spørsmål om hvor langt man i det hele tatt kan gå, men det er vel på det område at vi igjen får gjøre et forsøk og se hvilke muligheter som overhodet kan foreligge. Og det vil jeg gjerne igjen si, at i vår vurdering av dette er problemet med fiskerienes vanskelige stilling et avgjørende moment. Det kan komme til å koste oss så mye at det blir en stor ulykke i forhold til betydningen av de ekstragarantier vi kanskje får for jordbrukets vedkommende.

Jeg vil gjerne si til hr. Borgen at jeg har aldri ment at vi skulle ta noe initiativ om at jordbruksvarene og fiskevarene helt og holdent skulle tas med i noe frihandelsområde. Vi har hele tiden snakket om særordninger. Vi behøver ikke å ta noe initiativ, fordi initiativet vil bli tatt av alle andre. For vårt vedkommende blir det bare spørsmål om å balansere og å finne hvilket initiativ vi skal være delvis tilhengere av eller ikke. Vi behøver ikke å ta noe initiativ. Men det kan komme situasjoner hvor vi er nødt til å ta et standpunkt – i all fall et foreløpig standpunkt – i forhold til de forslag som foreligger, fordi det også ut fra våre vesentlige økonomiske interesser er ønskelig at denne saken kan føres frem. Det er min oppfatning. Alternativet en økonomisk deling av Europa, og alternativet med at vi skal bli liggende utenfor, er begge så mye mer betenkelige at jeg synes at vi uten å stå opp og holde store taler – jeg er helt enig med hr. Hambro i at det er slett ikke nødvendig at vi gjør det, og jeg hadde heller ikke tenkt å gjøre det – må forsøke å finne frem til *noe* som er i landets interesse, og da må vi tenke på *alle* interessene.

Der tror jeg ikke at det hr. Borgen sa om at vi skal ta opp spørsmålet om å drøfte ordningene etterpå, er en praktisk fremgangsmåte, for det er jo *nå* vi drøfter disse ordningene. Å utsette drøftingen av ordningene vil da si å utsette forhandlingene om frihandelsområdet og dermed risikere å komme ut av takt med gjennomføringen av tollunionen mellom de seks, hvilket bare vil være skadelig. Jeg kan vanskelig se hva det å vente med å drøfte disse ordningene, kan gi oss av fordeler. Det er drøfting av disse ordningene vi har holdt på med nå i lengre tid – riktignok på en ofte utilfredsstillende basis. Det er nå spørsmål om vi kan få gitt disse drøftingene et puff fremover, slik at det kan være muligheter for å nå frem til et resultat.

Det jeg sa om vårt jordbruks interesse av eksport av visse produkter, bygger på de fremstillingene vi har fått fra jordbrukshold, hvor det i all fall er sagt ifra at en viss adgang til eksport i visse perioder av enkelte produkter er noe som går inn som en langtidsmålsetting for norsk jordbruk. Disse mulighetene ville selvsagt helt forsvinne hvis det ble satt opp en seksmakts-tollunion av den art som tenkt. Da ville vi ikke ha noe marked lenger for disse jordbruksproduktene. Men jeg er enig i at det er ikke noe vesentlig problem.

Langhelle: Det er for medlemmene av denne komite naturligvis vanskelig å gi egentlig konkrete råd til våre forhandlere, som føler disse sakene på pulsen på en

annen måte enn vi kan gjøre. Det som den fungerende utenriksminister først og fremst ønsker av oss, er vel for så vidt at vi definerer vår holdning, mer enn at vi gir uttrykk for våre konkrete standpunkter. På det grunnlaget vil jeg da gjerne si at jeg deler det syn som bl.a. hr. Kjøs har gitt uttrykk for, at vi bør stille oss positivt til tanken om frihandelsområdet. Så vidt jeg kan se, er det at frihandelsområdet blir etablert, enda mer en norsk interesse enn en britisk interesse, fordi vi – som utenriksministeren antydet – kan regne med at om frihandelsområdet *ikke* blir etablert, vil Storbritannia finne en modus vivendi med tollunionen, og vi er utenfor dette arrangement. Derfor vil jeg si til det spørsmål som utenriksministeren stillet: Skal der fra norsk side vises initiativ, skal vi opptre aktivt? – at hvis våre forhandlere får inntrykk av at selve tanken om et frihandelsområde er i fare, f.eks. på grunn av en steil holdning fra Storbritannias side, da bør våre forhandlere vise initiativ og opptre aktivt. For, som jeg allerede har sagt, jeg anser det for å være enda mer i norsk interesse at frihandelsområdet kan bli etablert enn det er i britisk interesse, og er der fare for at frihandelsområdet ikke blir etablert, mener jeg at det er i norsk interesse at der vises både initiativ og aktivitet.

Når det gjelder jordbruket, vet jo forhandlerne omtrent hvordan medlemmene av denne komite ser på det spørsmålet. Men jeg vil gjerne si det slik at det ville være galt om våre forhandlere eksklusivt tok hensyn til jordbrukets interesser, hvis det skulle skje på bekostning av vitale interesser for andre næringer, f.eks. fisket. Det blir der til syvende og sist – som også utenriksministeren antydet – en avveining av til dels motstridende interesser, og hvor den avveiningen skal stoppe, kan bare vurderes ut fra de faktiske forhandlingsmuligheter som foreligger.

Borgen: Det som er det springende punkt nå, etter det opplegget vi har fått, er om man skal medvirke til at frihandelsområdet blir etablert i løpet av noen få korte måneder, samtidig med at seksmaktsavtalen trer i kraft, og i den forbindelse var det spurt direkte om det ikke var riktig at det fra norsk side ble tatt et initiativ slik at realisering av frihandelsområdet påskynnes. Hovedproblemet når det gjelder Englands tilslutning eller ikke tilslutning til frihandelsområdet er altså jordbruksvarenes stilling, og da kan ikke jeg oppfatte det annerledes enn at det norske initiativ også vil komme til å gå ut på at jordbruksvarene *skal være med*, i motsetning til Englands opprinnelige standpunkt at de skal være utenfor – det er det som har vært hovedtingen hele veien når det gjelder Englands stilling i frihandelsområdet.

Eksemplet statsråden nevnte om fiskeboller og kjøttboller, synes jeg ikke er noe godt. Jeg har for øvrig hørt det altfor mange ganger til at det gjør noen større virkning lenger. Dette at det må trekkes en skillelinje, at det er enkelte varer som ligger på grensen av det som det er naturlig å ta med, og at det er enkelte varer som en kan synes det er unaturlig å holde utenfor når andre er med, det er jo ikke noe særegent norsk problem. Det er jo for øvrig England som først og fremst har reist det. Jeg kan ikke skjønne at det kan være noen vanskelighet å forhandle fordi om slike spesielle grenseproblemer oppstår. Det er noe som man kan treffe på overalt. Jeg er sikker på at statsråden har vært borte i det i utallige tilfelle, bl.a. under sitt

arbeid i Handelsdepartementet, og jeg kan ikke skjønne det er noe å gjøre vesen av at det blir et slikt grenseområde.

Når det gjelder frihandelsområdet, er det enkelte her i dag som har sagt at de synes det er helt åpenbart at det vil være en fordel for oss. Jeg for min del mener at det er svært tidlig å ta en så definitiv stilling. Jeg synes at også når det gjelder frihandelsområdet er det umåtelig uklart både hvordan det vil komme til å se ut og hvordan det vil komme til å virke, og at det er rent for tidlig å si noe bestemt om det. Jeg vil bare i den forbindelse igjen komme inn på noe av det som hr. Hareide nevnte, og som har vært nevnt i andre forbindelser, nemlig spørsmålet om hvordan stillingen blir til utenverdenen for øvrig. Spesielt for oss med den store skipsfarten på alle hav og med nokså stor handel også utenfor Europa, mener jeg for min del at det bør vurderes nokså nøye hvilke regler som kommer til å gjelde for frihandelsområdet, før en sier ja, og fremfor alt før en begynner å skrive på for å få det til. Jeg har ennå ikke sett noen skikkelig utredning av de problemene som reiser seg rent generelt og internasjonalt ut fra våre interesser dersom frihandelsområdet kommer i stand. Hvis det foreligger noen slik utredning, skulle jeg like om den ble sirkulert til oss som av og til blir spurt om dette.

Hareide: Jeg har bedt om ordet for om mulig å få enda mer klarlagt det jeg var inne på i sted, når det gjelder fiskevarene. Det jeg mente, var om det ikke er sannsynlig, når det er en kjensgjerning at vi går med, at de som står utenfor da vil komme til å betrakte oss og behandle oss som en av de seks. Og da er spørsmålet: Hva med våre varer som de seks ikke kan avta? Jeg vet ikke om jeg sa dette klart nok i sted, og jeg ville gjerne at statsråden kunne svare bedre på dette enn han gjorde.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg tror den saken er ganske klar og ikke skulle gi foranledning til noen som helst misforståelse. Vår tilslutning til et frihandelsområde vil *ikke* medføre noen endring i norske tollsatser. Vi beholder våre tollsatser som de er, og våre medkontrahenter i tollsamarbeidet rundt omkring i verden – altså land utenfor – er selvfølgelig fullstendig på det rene med det. Vi kan i den sammenheng bare tenke på den inngående drøftelse som GATT skal ha av tollunionen mellom de seks, og de nye tollsatser. Det er på tollforhandlingsbasis at dette øyeblikkelig kommer opp. At vi ved en misforståelse skal bli antatt å høre med til de seks, anser jeg derfor som helt utelukket, og det er jo i tilfelle en misforståelse hos vedkommende land som det da er meget enkelt å gjøre oppmerksom på.

Hr. Borgen var inne på spørsmålet om vår skipsfart i denne forbindelse, og de problemer som kunne reise seg for den og dens virke verden over. Til det kan jeg bare svare at Norges Rederforbund etter å ha fulgt nøye med i alt det som her har foregått, har sagt som sin mening at det er i norsk skipsfarts interesse at Norge blir med i frihandelsområdet, og de har støttet dette sterkere enn noen annen. Så de norske redere har øyensynlig ikke på dette punkt de samme bekymringer som hr. Borgen.

Det er riktig som hr. Borgen sa, at det ikke foreligger noen store og uttømmende utredning om denne planen og dens konsekvenser og virkninger på en rekke forskjellige områder. Det foreligger nå forskjellige steder tilløp til det som *skal bli* en utredning. Norges Eksportråd holder på med et stort arbeid om norske eksportvarers muligheter nå og under eventuelle fremtidige situasjoner. Industriforbundet er i gang med deler av utredningsarbeidet, likedan Norges Handelsstands Forbund og også Industridepartementet og Handelsdepartementet. Men at vi på det nåværende tidspunkt hvor man forhandler om en plan, ikke har en fullstendig utredning av planens virkninger, det er jo i grunnen nokså rimelig, fordi det ennå ikke er enighet om hvordan denne planen skal bli. Det er først når man har forhandlet seg frem til visse ordninger og arrangementer, at man kan analysere virkningene av disse. Det forhindrer selvsagt ikke at man på hvert trin i denne utvikling forsøker å vurdere hva det ene arrangement og det annet vil komme til å innebære. En totalanalyse vil man vel vanskelig kunne fremskaffe før man har en total plan som kan vurderes, men det er noe som selvsagt også vil bli utredet og lagt frem når den tid kommer, da Stortinget skal behandle denne sak. At man ikke som utgangspunkt for forhandlingene i denne saken har en slik hel teoretisk analyse, er ikke noe særegent for denne saken. Det er jo som regel bestandig slik i kompliserte problemer av denne art.

Watnebryn: Fungerende utenriksminister sa at vi må prøve å balansere best mulig. Og det er vel det eneste vi kan gi vår fulle tilslutning til. Men det må jo være på grunnlag av den erkjennelse at vi har positiv interesse av det, selv om det ikke er uttømmende og detaljert klarlagt. Hvis man har det utgangspunkt som hr. Borgen har, at det i grunnen ikke er sikkert at vi har noen positiv interesse av det – ja, da er det uhyre lett å ta det standpunkt som hr. Borgen tar. Men hvis vi erkjenner at det er så å si tvingende nødvendig for oss at vi blir med i frihandelsområdet, ikke bare av hensyn til fiskeriene, men av hensyn til store og viktige eksportinteresser, da kan ikke jeg skjønne annet enn at vi må prøve å veie de forskjellige hensyn mot hverandre og balansere best mulig. Det faller, så vidt jeg kan skjønne, også helt sammen med det hr. Kjøs har gitt uttrykk for.

Formannen: Flere har ikke forlangt ordet, og jeg vil da takke statsråden for hans redegjørelse her i dag. Jeg vil ikke påta meg å gi et resymé av de uttalelser som her er falt, men statsråden vil jo ha det stenografiske referat til veiledning.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg vil gjerne til slutt få nevne at vi skal sørge for å få laget et så utførlig referat som overhodet mulig fra møtet i Paris og så snart som mulig få sendt det til komiteens medlemmer. Hvis forhandlingssituasjonen utvikler seg slik at det er ønskelig å få komiteen sammen igjen, må vi be om å få anledning til å forelegge saken i et nytt møte.

Møtet hevet kl. 12.30.